

III.

A. O solncu pa vemo še veliko manj gotovega, ko o luni, ker solnce nam je še bolj oddaljeno. Topova krogla, ki bi potrebovala do lune 12 dni, potrebovala bi do solnca celih 12 let, in brzovlak, ki bi pripihal do lune v 280 dneh, potreboval bi do solnca čez 300 let. Celó svetloba potrebuje od solnca do nas 8 minut. Solnce je namreč vir vse svetlobe in toplote na zemlji, ter je tudi krogla, ki se suče okrog svoje osi. Z daljnogledom se zapazijo na solncu temne pege, katere se proti eni strani pomikajo, potem popolnoma zgubé, toda zopet prikažejo in ker so v $25\frac{1}{2}$ dneh na tistem mestu, ko prej, računimo, — da se solnce v $25\frac{1}{2}$ dneh zavrtí enkrat okrog svoje osi.

Večkrat tudi pravimo, da solnce mrkne. To se zgodi vselej takrat, kadar pride luna tako mej solnce in zemljo, da tej zakrije sveteče solnce. Ker učeni popolnoma poznajo pota lune in zemlje, zračunijo lahko za več let naprej dni, o katerih solnce ali luna mrkne.

Učenjaki navadno trdé, da je solčno teló silno razbeljeno sveteče jedro, ki je obdano s plamenastim ozračjem (puhom). V tem ozračji gori mnogo takih tvarin, ki jih imamo na zemlji, n. pr. železo.

Gotovo je, da od solnca izvira vse življenje na zemlji, in kdo bi dvomil, da solnce tudi ne upliva na notranje človeško življenje. Kdo ni le vesel lepega spomladanskega dné in komu ni tesno pri srcu, ko ne vidi včasí v jeseni po več dni rumenega solnca? Ali ni takrat vsa narava nekako otožna?

B. Res je taka. Ni se tedaj čuditi, da so národi že v starodavnih časih solncu malikovali, in še dandanes živé ljudstva v Aziji, ki solncu božjo čast skazujejo.

Književnost.*)

Mlada leta. Našej deci napisal Josip Gradačan. V Ljubljani. Ob pisčevih troških natisnili J. Blaznika nasledniki. 1884. Ta zanimiva knjižica obsega prav mično, izvirno tvarino, in sicer: Prihod kraljice. Na domačem holmci in na visokej gori. Na senu. Pod smreko. Ulnik. Doma. Na potu. Vrh hruškovega drevesa. Kako se jazbecu kuri. Kako je človeku pri srci, kekar prvič dihurja sreča. Prosce. Otroci in ptice. — Vse te slike kažejo se bralcu v tako primernih, živih in národnih podobah, da se človek popolnoma čuti, kakor da bi jih resnično gledal. Priporočamo tedaj to knjižico naši nežni mladini, učiteljem in šolskim knjižnicam. Knjižica stane 20 kr. (po pošti 2 kr. več). Kdor si naroči 10 iztisov, dobí jih poštnine proste; kdor jih naroči 20, dobí še dva iztisa po vrhu. Dobiva se pri bukvovezu Bonaču (v Ljubljani na Poljanski cesti, št. 10), kamor naj se blagovolijo tudi pošiljati pismena naročila.

D o p i s i.

Z Dunaja. Tukaj bodo začeli vzpomladi v Hörner-ulici, v III. mestnem okraji, zidati novo šolo, in sicer také zвано dvojnato šolo, katera bo imela prostora za 1800 otrok. Ta šola bo

*) Popravek. V g. A. Leban-ov spis: „Četrto Berilo za ljudske in nadaljevalne šole“ (glej „Književnost“ v zadnjem „Tov.“ str. 62. in 63.) so se pri tisku vrinile prav neljube napake, katere tu popravljamo. V 17. v. od zgoraj naj se bere „Gregorčič“ mesto: Gregorič; v 18. v. od zg.: Jako mi to prijá, da je . . . , mesto: Kako mi to prijá . . . V 23. v. od zg.: . . . ampak porok nam je še več pedagog . . . mesto: . . . ampak porok nam je še večí pedagog . . . V 15. v. od spodaj naj se bere: Slóve pa dr. Lindnerjev izrek také (ne: také): „Man (ne: Mann) kann noch vielseitig der Meinung begegnen, dass an dem Lehrbuche nichts gelegen sei, dass nichts leichter sei, als ein Lesebuch zu machen, dagegen müssen wir bemerken, dass die höchste wissenschaftliche Tüchtigkeit für sich allein zur Abfassung eines guten Lehrbuches nicht ausreiche, und dass hiezu vor allem die Vertrautheit mit den Bedürfnissen der Schule gehöre, die man zunächst bei jenen voraussetzen kann, die da in Schulen lehren (ne: lernen).“

Uredn.

narejena popolnem v modernem slogu šolskih zgradb najnovejše dobe; kajti imela bo osrednjo kurjavo, ventilacijo, in stanovanja šolskih vodij bodo od drugih šolskih prostorov čisto ločena. — Po zadnjem sklepu šolskega odseka mestnega odbora bomo imeli v bodoče vsled šolske novele samostojne peterorazredne ljudske in samostojne trirazredne meščanske šole, pri katerih se bodo tudi na to gledalo, jih tudi po prostoru ločiti, kjer ne bodo temu preobilni troški nasprotovali. Izpeljava take ločitve bi bila res želeči, kajti ako ste obe vrsti učilnic pod jedno in isto streho, se mnogi učenci, pa tudi učitelji, pisano gledajo.

Od Savinje. »Učiteljsko društvo v Celji« imelo je v dan 7. febr. t. l. svoj občni zbor v Celjske okoliske šoli, katerega se je udeležilo 21 gg. društvnikov. Ko se odobri zapisnik zadnjega zborovanja, naznanijo se razni dopisi, katere je vzprejelo društveno vodstvo. Potem pa pride na vrsto »poročilo o društvenem delovanju v preteklem letu«. Iz tega poročila posnamem sledeče: Društvo je imelo sedem mesečnih zborov, pri katerih so se obravnavali znanstveni in pedagoški predmeti: Učni poskus iz pisalno-čitalne metode in sicer pričenje »m« (g. Fr. Pečovnik); o veselosti mladine doma in v šoli (g. M. Kokot); o borbi za obstanek po Darwinu (g. Fr. Gabršek); o vzajemnem delovanju učiteljev s »Ces. Rudolfovimi sadjerejskim društvom za Spodnji Štajer« (g. V. Jarc); o bučloreji (g. J. Rupnik); o telovadbi v obče (g. A. Brezovnik); o prostih vajah (g. A. Petriček); o rednih vajah (g. Fr. Gabršek); o notranjih razmerah na Štajerskem za časa prvih Habsburžanov (g. Fr. Gabršek); o nefritu in njega najdbah v savinjske dolini (g. c. k. nadkomisar E. Riedl). V imenu književnega odseka poročal je g. J. Lopan o Lapajnetovih zvezkih, g. A. Brezovnik pa o Lapajnetovej »Praktični Metodiki« in o Praprotnikovem »Abecedniku«. Na vrsti bilo je tudi posvetovanje o vprašanjih za uradno učiteljsko konferenco. Društvo je pristopilo k »sadjerejskemu društvu za Sp. Štajer«; za Slomškov spomenik darovali so društvniki primerno vsoto. C. kr. deželni šolski svet v Gradci je naznanil na prošnjo našega društva, da se bode »Prva nemška slovnica« v boljše soglasje z »Začetnico« spravila. Slavnost 600letnega združenja s preslavno hišo Habsburško praznovalo je tudi naše društvo na dostojen način, kajti izročilo je najprej udanostno adreso na Nj. Veličanstvo v roke g. c. k. namestn. svetovalcu, potem pa je napravilo še posebno slovesno zborovanje v dan 5. jul. z ubranim petjem, s slavnostnim govorom in z dnevu primerno razpravo. Vsako zborovanje začelo se je s petjem; sploh pa je bilo mnogo zanimanja in živahnosti med društvniki. Društvo je šlo koncem l. 1883. 42 pravih in 3 častne ude (med zadnjimi g. A. Praprotnik, ki se je imenoval v dan 1. marca, ob priliki 35letnice njegovega službovanja). Društvo je bilo naročeno na »Učit. Tovarisa«, »Popotnika«, »Vrteca« in na »Pädag. Zeitschrift«. Temu poročilu sledi poročilo blagajnikovo, iz katerega se je razvidelo, da je imelo društvo ostanka 2.68 gold. Kot pregledovalci računov do prihodnjega zborovanja se volijo gg.: Kocuvan, Vrečar in Kregar. V novi društveni odbor so izvoljeni: predsednikom g. J. Lopan, namestnikom g. I. Kocuvan, tajnikom g. S. Kregar, blagajnikom g. A. Petriček, knjižničarjem g. M. Kokot, pevovodjem g. Fr. Pečovnik, odbornikoma g. A. Brezovnik in g. G. Vrečar.

Fr. Gabršek.

Z Breznice, v dan 22. februarja 1884. l. (Zahvala.) Slavni odbor »Narodne šole« v Ljubljani blagovolil je tukajšnji šoli sledeče učne pripomočke poslati: 50 risank, 200 pisank, 100 spisovnic, 50 lepopisnic, 50 številnic, 2 skatlici peres, 48 držal, 48 svinčnikov, 24 brisal in več pol sušilnega papirja.

Za ta blagodušni dar se v imenu obdarovane šolske mladine zahvaljuje odboru »Narodne šole«, kakor tudi vsem onim, ki so k temu pripomogli

Ivan Zarnik,
učitelj in vodja šole.

Iz Ljubljane. Iz seje c. k. deželnega šolskega sveta v dan 7. febr. t. l. Predsednik pri začetku seje ogovori zbor, spominjajoč se, da je v dan 25. jan. t. l. umrl prečastiti knezoškof Ljubljanski dr. Krizostom Pogačar, kateri je bil tudi več let ud. dež. šolskega sveta in prijatelj domačemu šolstvu. — Določi se o nagradah za poučevanje v krščanskem nauku na več kot trirazrednih šolah. — Ukrene se potrebno o razširjanju dveh ljudskih šol. — Nadučitelj prestavljen je za kazen. — O razširjanju tukajšnjih vadnic nasvetuje se sl. ministerstvu za bogocastje in uk. — Poroča se višji šolski oblasti o odobravanju neke knjige za rabo v ljudskih in meščanskih šolah. — Oddajo se Leop. Filip-ove ustanove nekaterim šolam na deželi. — Učitelj v Šent-Jurji (pri Kranji) in učiteljica v Komendi (pri Kameniku) se za trdno postavita. — Neki večrazredni ljudski šoli dovoljuje se, da delf učence prvega oddelka v prvem razredu. — Reši se več prošenj za denarno pomoč in za nagrade.

— Cesarjev dar. Za razširjanje šole v Preserji je presvetli cesar daroval 200 gold. iz svojega.

— 114 nemških starišev v Ljubljani je vložilo petecijo na dež. šolski svet, naj bi ta mestnemu zboru ukazal, da napravi nemško ljudsko šolo v Ljubljani, ker ima po zakonu do tega dolžnost. Po zakonu zahteva se 40 otrok, a imenovanih 114 starišev ima 203 za šolo sposobne otroke. Ne vemo, bo li čisto nemška ljudska šola ugajala učencem v Ljubljani, kjer vendar vsak stanovalec potrebuje obeh deželnih jezikov.

— Uradni Ljubljanski list prišel je 28. preteč. meseca na svetlo. Izhajal bode vsaki dan razen nedelj in praznikov ob 5. uri zvečer.

— Odborova seja »Slovenskega učiteljskega društva« bode v četrtek t. j. 6. t. m.

Raznoterosti.

— **Češko.** (Konec pomanjkanju učiteljev.) Naučno ministerstvo je češki deželni šolski svet vprašalo za svet, ali morda že ni dovolj učiteljev, in bi bilo mogoče jedno nemško in jedno češko učiteljišče zatvoriti? Odgovor šolskega sveta je še neznan.

Sploh pa je naučno ministerstvo zastavilo vsem deželnim šolskim svetom vprašanje: bi li ne bilo umestno, zatvoriti slabo obiskovanih gimnazij in realk? — To je za profesorske kandidate jako slabo upanje.

— **Moravsko.** Šolski svetnik Pravzek, ki je bil nazadnje deželni šolski nadzornik na Moravskem, poznan tudi kot pisatelj mnogih šolskih knjig, je od novega leta sem umirovljen ter si je izvolil Dunaj za svoje stalno bivališče. Moravski Čehi ga težko pogrešajo, ker jim je bil pravičen. Naslednika mu še niso imenovali.

— **Dunaj.** (Številke glasno govoré.) V treh letih (1880—82.) je dunajsko mestno starejšinstvo izdalo za šolske zgradbe 1,093.930 gld. Vкупnih šolskih stroškov pa je v teh treh letih imelo 7,943.166 gld. Sploh so se pa v tej kratkej dobi troški povišali za 541.981 gld. Leta 1869. so bili troški za enega učenca 13 gld. 83 kr., a 1882. leta 35 gld. 8 kr. Jednemu učitelju je poučevati samo 56 učencev.

— **Redko starost** 94 let je doživel štajerski učitelj Ferd. Prates, kateri je služil vsega vkup 51 let, poprej v Gradci, nazadnje pa pri sv. Ani, kjer je 5. januarja zatisnil svoje trudne oči.

— **Nova papirna tvarina.** Ker se dandanes silne množine papirja porabijo, zato kemiki neprestano preiskujejo razne snovi v ta namen, da bi dobili cenó tvarino za papir. In nekemu švedskemu kemiku se je res posrečilo, najti tako tvarino v belem mahu, kojega se po Švedskem in Norveškem nahaja v neizmernih množinah. Zanimivo je pa posebno to, da je ta kemik papirno tvarino našel v onih čevljih debelih strohnelih plasteh belega mahú, ki velike kosove sveta po omenjenih deželah pokriva. V jednom kraju, kjer leži posebno veliko tega mahú, so že zgradili papirno tovarno, katera bode imela več desetletij dovolj te tvarine. Ker se pa po severni Ameriki nahaja še več takega mahú, zato je švedski konzul vlado zjedinjenih držav na to opozoril, in tako bodo tudi poduzetni Amerikanci dobivali cenó papirno tvarino iz snovi, katera je stoletja neporabljena ležala.

— **Obrtne šole** so še le od leta 1883. zopet na novo organizovane. Koliko je obrtni pouk v tem času napredoval, se najbolj vidi iz števil. V šolskem letu 1872—73 bilo je vsega vkupe 87 obrtnih šol z 11.600 učenci. V teku 10 let pa je število učilnic narastlo na 345, število učencev pa na 37.754. Ta napredek pa je v raznih kronovinah jako različen. Na 10.000 prebivalcev je obrtnih učencev: Na Spodnjem Avstrijskem 58.5, v Trstu 45.8, na Češkem 16.4, na Gornjem Avstrijskem 13.5, na Solno-gradskem 13.2, na Štajerskem 8.5, na Koroškem 13.8, na Kranjskem 9.2, na Goriškem in v Gradiški 2.8, na Tirolskem 9.1, na Predarliskem 12.5, na Moravskem 7.8, v Šleziji 19.2, v Galiciji, 2.4, v Bukovini 2.2, v Istri 1.6. — Po narodnosti je 51.8% Nemcev, 34% Čehov; deleži drugih narodnostij so tedaj le mali.

— **Dohodke** podučiteljev in podučiteljic na ljudskih šolah v Pragi je mestno starejšinstvo za bodočnost uredilo tako, da bodo k svoji stalni plači dobivali še 200 gld. na leto (120 gld. za stanovanje, 80 gld. službene doklade). Razum tega dohoda posebno marljivi podučitelji in podučiteljice še dve petletnici po 50 gld. — Toda vsi ti poboljški se smejo preklicati, ako dotičniki ne storé vestno svoje dolžnosti. — To jo res hudo strašilo!

— **Šolske olajšave na Gornjem Avstrijskem.** Kakor znano, je minister za uk in bogočastje v svojem prvem ukazu o zadevi olajšav šolskega obiskovanja izrečno poudarjal, da se nedelje pri tem